

CONSILIUM

LT

Šengenas

*Langas į laisvą
judėjimą Europoje*

2013 M. RUGSĖJO MĖN.

Turinys

ĮVADAS	1
LAISVAS ASMENŲ JUDĖJIMAS	2
POLICIJOS IR MUITINIŲ BENDRADARBIAVIMAS	2
— Vidaus sienos	2
— Išorės sienos	3
— SIS (Šengeno informacinė sistema)	4
TEISMINIS BENDRADARBIAVIMAS	5
VIZOS	6
PRIEGLOBSTIS	7
ŠENGENO ŽEMĖLAPIS	8

Šengenas – prie Mozelio upės įsikūręs Pietų Liuksemburgo miestelis – tapo vidaus sienų kontrolės panaikinimo ir laisvo judėjimo Europoje sinonimu. Šengeno erdvė buvo plėtojama laipsniškai.

- * Ji buvo sukurta 1985 m. birželio 14 d. penkioms šalims (Belgijai, Prancūzijai, Vokietijai, Liuksemburgui ir Nyderlandams) pasirašius Šengeno susitarimą.
- * Po penkerių metų Šengeno konvencijoje buvo nustatyta, kaip patikrinimų kertant vidaus sienas panaikinimas bus įgyvendinamas praktiškai. Joje taip pat buvo nustatytos tam tikros būtinos kompensacinės priemonės, kuriomis siekiama sustiprinti patikrinimus kertant išorės sieną, apibrėžti vienodų vizų išdavimo tvarką, imtis veiksmų prieš prekybą narkotikais ir nustatyti bendrą keitimosi informacija sistemą – Šengeno informacinę sistemą (SIS).
- * Faktiškai sienų kontrolės panaikinimas buvo pradėtas įgyvendinti 1995 m. kovo 26 d., kai septynios šalys (penkios pirmosios, Portugalija ir Ispanija) panaikino patikrinimus kertant jų vidaus sienas.
- * Nuo to laiko Šengeno erdvė nuolat plėtėsi. Dabar ją sudaro Belgija, Čekija, Danija, Vokietija, Estija, Graikija, Ispanija, Prancūzija, Italija, Latvija, Lietuva, Liuksemburgas, Vengrija, Malta, Nyderlandai, Austrija, Lenkija, Portugalija, Slovėnija, Slovakija, Suomija, Švedija ir dar keturios šalys, kurios nėra ES narės: Islandija, Norvegija, Šveicarija ir Lichtenšteinas.
- * Ateityje, Bulgarijai ir Rumunijai visapusiškai prisijungus prie Šengeno erdvės, ją sudarys 28 Europos šalys.
- * Kitos keturios ES valstybės narės nėra prisijungusios prie Šengeno erdvės, nors jos ir taiko kai kurias Šengeno taisykles, tai: Kroatija, Kipras, Airija ir Jungtinė Karalystė.

Kiekviena Šengeno šalis yra reguliariai vertinama siekiant užtikrinti, kad visos jos tinkamai taikytų sutartas taisykles.

Vidaus sienų kontrolės panaikinimas daro poveikį kitoms politikos sritims, pavyzdžiui, sprendžiant tarpvalstybinio nusikalstamumo, tarpvalstybinių kelionių, tarpvalstybinės prekybos ir tarpvalstybinio teisingumo klausimus. Todėl Šengeno erdvės taisyklės yra susijusios ne tik su laisvu asmenų judėjimu, bet ir su vizomis, prieglobsčiu ir policija, muitine ir teisminiu bendradarbiavimu.

© Fotolia

LAISVAS ASMENŲ JUDĖJIMAS

- * Laisvas judėjimas Šengeno erdvėje yra teisė, kuria gali naudotis ne tik daugiau kaip pusė milijardo Europos piliečių, bet ir visi trečiųjų šalių piliečiai, kurie teisėtai yra Šengeno erdvėje. Šioje erdvėje gyvenantys užsienio piliečiai šia teise naudojami be vizų tol, kol galioja jų leidimas gyventi. Užsienio piliečiai gali laisvai keliauti Šengeno erdvėje ne ilgesnį kaip 90 dienų laikotarpį per pusę metų.
- * Laisvas judėjimas reiškia, kad nereikia stovėti eilėse oro uostuose, prie jūrų ar sausumos sienų ir nebėra patikrinimų kertant vidaus sienas. Kontrolės infrastruktūra – sienos apsaugos pareigūnų būdelės ir kitos fizinės užtvartos – panaikinta.
- * Tačiau kiekviena dalyvaujanti šalis turi teisę atlikti asmenų ir muitinės patikrinimus bet kur savo šalies teritorijoje; tai yra kasdienio policijos, muitinės ir imigracijos kontrolės darbo dalis. Tokio darbo pavyzdžiai gali būti labai įvairūs: nuo kelių eismo dalyvių patikrinimo iki kovos su organizuotu nusikalstamumu.

POLICIJOS IR MUITINIŲ BENDRADARBIAVIMAS

Vidaus sienos

- * Kaimyninės šalys glaudžiai bendradarbiauja ir turi teisę vykdyti bendras operacijas ir kontrolę abiejose jų bendros sienos pusėse. Tarp pavyzdžių – kontroliuojamasis narkotikų gabenimas ir bendras policijos patruliavimas.
- * Teisėsaugos pareigūnai taip pat gali sekti ir persekioti sieną kirtusius asmenis kaimyninės valstybės narės teritorijoje, pavyzdžiui, kai įtariamas nusikaltėlis bando pabėgti nuo vienos šalies policijos į kaimyninę šalį kirsdamas sieną.
- * Tuo atveju, jeigu viešajai tvarkai ar vidaus saugumui kiltų rimta grėsmė, valstybė narė gali išimties tvarka ribotam laikotarpiui (ne ilgiau nei 30 dienų) atnaujinti sienų kontrolę visuose ar keliuose savo vidaus sienos perėjimo punktuose. Taip galėtų būti, pavyzdžiui, svarbių sporto renginių, dėl kurių gali kilti pavojus saugumui, atveju.

© Frontex

Išorės sienos

- * Šengeno erdvės išorės sienos ilgis – daugiau kaip 50 000 km (apie 80 % jūroje ir 20 % žemėje), prie jos veikia šimtai oro uostų ir jūrų uostų bei sausumos sienos perėjimo punktų.
- * Kiekviena Šengeno valstybė yra atsakinga už savo išorės sienų kontrolę. Šengeno erdvėje visuose išorės sienos perėjimo punktuose, nepaisant to, kur jie yra, taikomi vienodi kontrolės standartai ir lygis. Bendros taisyklės nustatytos Šengeno sienų kodekse.
- * 2005 m. buvo įsteigta ir pradėjo dirbti Europos operatyvaus bendradarbiavimo prie Europos Sąjungos valstybių narių išorės sienų valdymo agentūra (FRONTEX¹). Pagrindinė agentūros funkcija – papildyti Šengeno erdvėje dalyvaujančių valstybių narių nacionalines sienų valdymo sistemas ES lygiu skatinant integruotą išorės sienų valdymą ir koordinuojant operatyvinį bendradarbiavimą. Tikslas – sustiprinti Šengeno erdvės išorės sienos saugumą.
- * Vienos šalies sienos apsaugos pareigūnai gali būti komandiruojami į kitą šalį dalyvauti bendrose operacijose ir teikti paramą ypatingą įtampą patiriančioms valstybėms narėms.
- * Pagal ES vietinio eismo per išorės sienas taisykles kai kurios Šengeno valstybės, siekdamos sudaryti palankesnes sąlygas vietiniam eismui per sieną, prekybai, socialiniams ir kultūriniais mainams bei regioniniam bendradarbiavimui, yra sudariusios dvišalius susitarimus su kaimyninėmis trečiosiomis šalimis, kuriais, be kita ko, numatomas vietinio eismo per sieną leidimas.

© ORIS-MULTIMEDIA DPTO AUDIOVISUALES

© Fotolia

© ORIS-MULTIMEDIA DPTO AUDIOVISUALES

SIS (Šengeno informacinė sistema)

- * SIS² yra viena iš svarbiausių kompensacinių priemonių, taikomų panaikinus patikrinimus prie vidaus sienų. SIS – tai dalyvaujančių šalių pasienio ir migracijos tarnybų bei teisėsaugos institucijų bendra duomenų bazė. Ja tarnybos gali naudotis pasienyje, nacionalinėje teritorijoje ir užsienyje konsulatuose. SIS taikomos specialios griežtos duomenų apsaugos taisyklės.
- * 2013 m. balandžio mėn. SIS buvo daugiau kaip 47 mln. įrašų apie:
 - asmenis (daugiau kaip 1 mln.),*
 - kuriems neleidžiama atvykti ir būti Šengeno erdvėje (74 %),
 - kurie turi būti suimti (Europos arešto orderis) (4 %),
 - kurie yra dingę (6 %),
 - kurie yra pašaukti atvykti į teisminę instituciją (11 %),
 - kurių atžvilgiu atliekamas slaptas ar specialus patikrinimas (5 %),
 - ir
 - dingusius arba pavogtus daiktus (beveik 46 mln.), kad jie būtų konfiskuoti arba panaudoti kaip įrodymai baudžiamosiose bylose:*
 - blankai arba išduoti dokumentai (87 %), pvz., pasai, asmens tapatybės kortelės, vairuotojo pažymėjimai, leidimai gyventi, kelionės dokumentai, transporto priemonių dokumentai,
 - transporto priemonės ir valstybinio numerio ženklai (11 %),
 - šaunamieji ginklai (1 %) ir
 - banknotai (mažiau kaip 1 %).
- * 2012 m. buvo daugiau kaip 116 000 atitikčių: nustatyta apie 83 000 asmenų ir 33 000 daiktų, įskaitant daugiau kaip 16 000 vogtų transporto priemonių. Tai reiškia, kad kasdien būna daugiau kaip 310 atitikčių (įskaitant vidutiniškai 44 vogtas transporto priemones per dieną).

© Europol

© EU

© Fotolia

TEISMINIS BENDRADARBIAVIMAS

- * Šengeno šalys taiko tam tikras konkrečias taisykles siekdamos sudaryti palankesnes sąlygas taikyti savitarpio teismo bendradarbiavimo procedūras. Tai reiškia, kad taikomas principas *ne bis in idem*, kad asmens nebūtų galima už tą pačią veiką patraukti baudžiamojon atsakomybėn ir nubausti du kartus skirtingose Šengeno erdvės šalyse. Daugelis pirminių policijos ir teismo bendradarbiavimą reglamentuojančių Šengeno nuostatų jau integruotos į visose ES valstybėse narėse taikytinus ES aktus.

© EU

© Fotolia

VIZOS

- * Bendra Šengeno viza išduodama Šengeno erdvėje besilankantiems užsienio valstybių piliečiams, kuriems pagal Reglamentą (ES) Nr. 539/2001 taikomas reikalavimas turėti vizą. Ji suteikia teisę vizos galiojimo laikotarpiu laisvai judėti visoje Šengeno teritorijoje. Šis laikotarpis negali viršyti 90 dienų. Ilgesnis nei 90 dienų buvimas Šengeno šalyse arba gyvenimas jose reglamentuojamas nacionalinės teisės aktais.
- * 2012 m. visame pasaulyje buvo išduota daugiau kaip 14 mln. Šengeno vizų. Palyginant, Šengeno šalys išdavė kiek daugiau kaip 1 mln. ilgalaikių vizų (ilgesniam nei 90 dienų laikotarpiui).
- * Šengeno valstybės bendradarbiauja, kad asmenims būtų lengviau prašyti išduoti Šengeno vizą savo šalyse ir regionuose.
- * Visi Šengeno šalių konsulatai pasaulyje taiko tas pačias vizų išdavimo taisykles.
- * VIS (Vizų informacinė sistema), per kurią valstybės narės ir išorės sienos perėjimo punktai yra prisijungę prie bendros duomenų bazės, pradėjo veikti 2011 m. spalio mėn. ir laipsniškai plečiama, kad apimtų visus pasaulio regionus. Šia sistema sudaromos palankesnės sąlygos Šengeno valstybių konsulatuose visame pasaulyje nagrinėti prašymus išduoti vizą ir prisidedama užtikrinant didesnę išorės sienos kontrolės veiksmingumą.

© Fotolia

© Fotolia

© ORIS-MULTIMEDIA DPTO AUDIOVISUALES

© Fotolia

PRIEGLOBSTIS

- * 2012 m. visose 27 ES valstybėse narėse bendrai, kartu su Norvegija ir Šveicarija, buvo priimta daugiau kaip 287 900 pirmosios instancijos teismo sprendimų dėl prieglobsčio prašymų. Apie ketvirtadalis šių sprendimų buvo teigiami, o trys ketvirtadaliai prašymų buvo atmesta.
- * Esama mechanizmo (Dublino reglamentas), kurio tikslas – nustatyti, kuri valstybė yra atsakinga už prieglobsčio prašymo nagrinėjimą, siekiant, kad tas pats asmuo negalėtų pateikti kelių prieglobsčio prašymų įvairiose Šengeno šalyse, ir siekiant išvengti pavojaus, kad nė viena iš tų šalių nesvarstys tokių prašymų. Šiuo tikslu buvo sukurta duomenų bazė, kurioje keičiamasi pirštų atspaudų duomenimis (EURODAC).
- * Europos Parlamentas vykdo darbą, kurio tikslas – sukurti bendrą Europos prieglobsčio sistemą (BEPS). Atnaujinami galiojantys ES teisės aktai prieglobsčio srityje siekiant labiau juos suderinti ir sustiprinti valstybių narių solidarumą. Be to, pasitelkus 2010 m. įsteigtą Europos prieglobsčio paramos biurą stiprinamas praktinis bendradarbiavimas.

© Fotolia

ŠENGENO ERDVĒJE DALYVAUJANČIOS ES VALSTYBĒS NARĒS*

1995 m.: Belgija, Prancūzija, Vokietija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Portugālija, Ispanija

1997 m.: Austrija, Itālija

2000 m.: Grieķija

2001 m.: Dānija, Somija, Švedija

2007 m.: Čehija, Estija, Vengrija, Latvija, Lietuva, Malta, Lenkija, Slovākija, Slovēnija

ŠENGENO ERDVĒJE DALYVAUJANČIOS NE ES VALSTYBĒS NARĒS*

2001 m.: Islandija, Norvegija

2008 m.: Šveicarija

2011 m.: Līhtenšteins

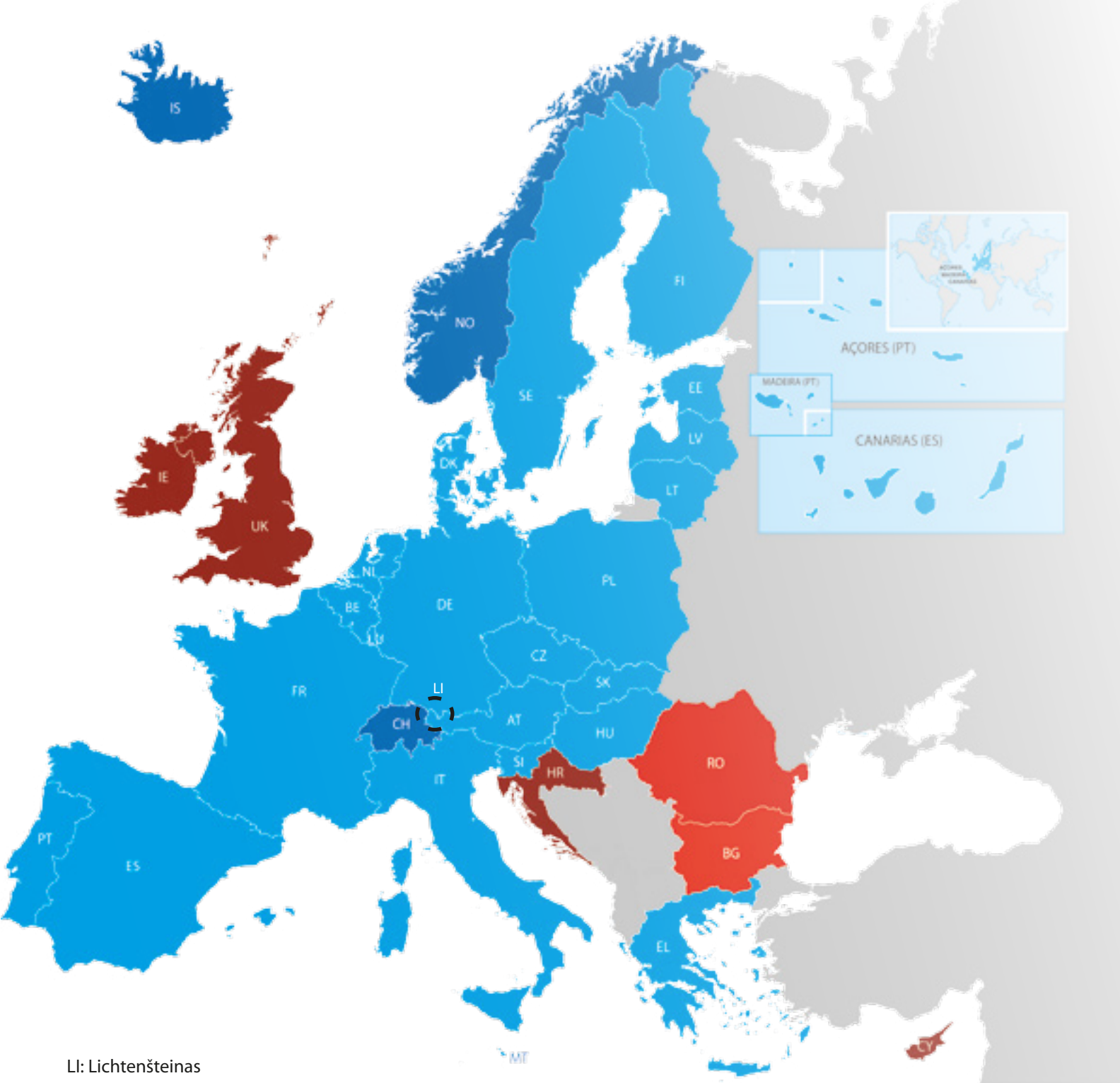
PRIE ŠENGENO ERDVĒS BEPRISIJUNĢIANČIOS ES VALSTYBĒS NARĒS*

Bulgārija, Rumunija

ŠENGENO ERDVĒJE NEDALYVAUJANČIOS ES VALSTYBĒS NARĒS*

Kroatija, Kipras, Airija, Jungtinė Karalystė

* 2013 m. rugsėjo mėn.

CONSILIUM

Rue de la Loi/ Wetstraat 175

1048 Bruxelles/Brussel

BELGIQUE/BELGIË

Tel. +32 22816111

www.consilium.europa.eu

Leidinių biuras

doi:10.2860/59842

